

Peter Vilhelm Brunström.

(Måg till klockaren Andreas Schåre och hans hustru Maret Jonsdotter på Asperö)

Det är svårt att få fram hans ursprung, men det går att hitta något om hans förehavanden före giftermålet och i början av äktenskapet. Via nätet har det inte gått att hitta honom i några som helst register för Bohuslän, Halland, Skåne, Västergötland, Blekinges städer eller Finland. Det finns släktnamnsregister för landsbygden och städerna. Även bouppteckningsregister har genomgåts, lokalt och i Arkiv Digital's nationella. Mantalslängden för 1750 för Göteborg är också genomgången. Namnet Peter Vilhelm och Brunström tyder på att han var född i någon stad i Sverige eller att han var av högre stånd än allmoge (dock enligt tillgängliga matriklar troligen inte av präst- eller militärsläkt). Via nätet framkommer att det redan har forskats på honom. Det som skrivs där i en artikel med titeln "Vildhavre" (om uä förbindelser under 1700-talet) ger mycket. Dock har tydligen inte originaltexterna lästs i sin helhet, och vissa genealogiska slutsatser kan ifrågasättas.

Jag skulle vilja skriva så här:

Brunström, som före tiden på Asperö alltid bara skrevs Vilhelm/Wilhelm/William, bör ha haft sin hemvist som vuxen någonstans i Göteborg. Han var kvartermästare vid Ostindiska kompaniet 1746. Det står så skrivet över båtsman i födelseboken för Istrum sn i Skaraborgs län, när han 1746 26/7 fick ett uä barn, sonen Vilhelm, med "kvinnsfolket" Margareta Månsdotter (född ibm på luciadagen 1714). Där kallas han bara Vilhelm Brunström, och det står att han "rest på skepp till Ostindien". Detta bör tydas så att han rest dit efter deras kontakt, men före barnets födelse, och inte kunde nås. När barnet föddes hade modern flyttat hem från Göteborg till sin far Måns Bagare, "vid Pauli tid". Det betyder januari, ett halvår innan nedkomsten. Alltså hade hon bott i Gbg och där kommit i kontakt med Peter Vilhelm.

Peter Vilhelms rang var under den kända perioden 1746-50 kvartermästare (chef för inkvarteringen av besättningen nere i båten), båtsmans mat(h) och båtsman. De beteckningarna på honom växlade i källorna. Enligt besättningslistor var båtsman högre i rang än kvartermästare (och förstås båtsmans math – medhjälpare). Det fanns fler än en kvartermästare per fartyg. På Götheborg hade en av dem avlidit, varefter det långt senare blev tal om en kista han ägde (RR 1749). Lönen var mycket högre för båtsmannen, som arbetade på däck. Han hade 32 daler i månadshyra, jmf med 22 för kvartermästaren. Jag har under annan forskning i Ostindiska kompaniet sett att en matros kunde förordnas som kvartermästare om en ordinarie dog under en resa.

Peter Vilhelm har uppenbarligen varit hemma på hösten 1745. Han kan ha varit utrest före eller efter. Det är svårt att räkna ut vilket skepp han var med på under den perioden (om han var ute före den uä kontakten kan det ha varit med skeppet Götheborg som strandade vid hemkomsten en månad före deras kontakt). Vilket fartyg han seglade ut med 1746 är svårt att säga, då det inte verkar finnas några bevarade rullor. Det rör sig om fem möjliga skepp: Cronprinsessan Lovisa Ulrica (1746 30/1-1747 6/10), Freeden (1746 30/1-1747 6/10), Cronprinsen Adolph Friedric (1746 13/2-1748 24/1), Calmar (1746 13/2-1748 25/5) eller Prins Gustaf (1746 17/6-1748 25/8).

Något som går att räkna ut är emellertid att han 1750 8/4 reste ut med skeppet Götha Lejon strax efter vigseln men före födseln av första barnet och inte återkom förrän efter två år (1752 26/6). Kunskapen om den här resan kommer från några mål från 1750 i Göteborgs rådhusrätt som var källan till artikeln. Jag hittade dem vid en genomläsning av samtliga protokoll för det året. Dock var det omöjligt att hitta ett mål från underrätten 1749 21/7 som man hänvisade till. Man ser att Peter Vilhelm hade haft med rätten att göra tidigare och kanske senare också, varför det kunde vara givande att gå igenom fler årgångar. När detta blivit gjort har det resulterat i en anteckning från underrätten 1747 30/10. Där framgår att han ("ostindiefararen Wilhelm Brunström") blivit stämd för lägersmål, men inte hörsammat kallelsen till rätten utan "håller sig undan". Man begärde nu handräckning för att "införskaffa" honom till rättegång.

Peter Vilhelm dömdes till böter på 14 daler för lägersmålet och 12 daler per år till barnets uppfostran, men hostade inte upp några pengar alls. Därför stämde han 12/1 för dessa 42 daler. Det framgår sedan att Peter Vilhelm hade råkat i stor skuldsättning. En summa på 170 daler hade tagits från hans tillgodohavande på "hyra och gage" i Kompaniet och deponerats hos magistraten i Gbg. Greta ville nu ha sina 56 daler från denna summa, men fick inte det då hans olika borgenärer skulle ha sitt först och han inte var hemma och kunde göra upp om det. Men 10/3 lyckades ett par handelsmän som fordringsägare få ut de 170 dalerna i avräkning på 306 dalers skuld. Greta försökte igen den 14 april, och då tyckte hon att barnpengarna hade ökat till 4 års omkostnader, dvs 48 daler. Men de höga herrarna inventerade skulderna och fann att Peter Vilhelms totala skuld till borgenärerna var 425 daler. De skulle inkallas till en annan dag, och Greta fick vänta trots att hon var fattig och hade måst leja hjälp till barnet. Barnafadern var fortfarande omöjlig att få till rådhusrätten och man trodde honom vara död. Men så fick man reda på att han var i Ostindien. Dessutom står det i protokollet för 19/5 att (något normaliserat) "sedan han *blivit gift på Asperö, varest dess hustru boendes är, har han med Companiets sist utgångna skepp gått till Ostindien*". Två av fordringsägarna hade nu "blivit förnöjda", och rätten ansåg att man kunde låta ärendet vila tills den anklagade kom hem igen.

Skuldsättnigen kanske han klarade av genom sina resor: de var nog det bästa sättet att tjäna pengar på för en sjöman då. Första resan gav sannolikt inte lika mycket som den andra. Man hade då ändrat lönesystemet så att möjligheten för besättningen att själv köpa in varor och sälja efter hemkomsten hade tagits bort. I stället hade "privilegier" införts. Via nätet finns uppgift om att de för en båtsman (med reservation för de motsägelsefulla yrkesbeteckningarna i källorna) kunde uppgå till 800 daler för en resa.

I nätartikeln menar man att Peter Vilhelm haft ihop det med två kvinnor ungefär samtidigt. Det kan inte vara riktigt. Lägersmålet i fråga skedde ju enligt födelseboken 1746 i *Göteborg*. Han vistades aldrig i hennes hemtrakter. "Kvinnspersonen" Margareta Månsdotter som åkte hem till Skaraslätten för att föda måste ha varit den Greta Burman/Bjurman som uppträdde i rådhusrätten 1750. Det sägs där 12/1 att barnet hade fötts 3½ år tidigare, 28/6 1746: det bevisar att det rör sig om samma kvinna och barn. En Margareta kallades ofta Greta. B(j)urman kan man undra över, men om fadern var soldat med namnet Bagare (ej med i Soldatregistret), är det ju på intet sätt givet att hon skulle kalla sig Bagare också. Det fanns ett par jämnåriga ryttare Bjurman resp. Burman i samma härad, vilket visar att namnet kan ha kommit från den trakten (det har dock inte gått att hitta någon koppling till Greta vid mina registersökningar).

Här får vi lämna denne ostindiefarare och hoppas på turen att någon gör ett tillfällighetsfynd om hans härkomst och rapporterar det. Efter att detta skrivits har Bert Karlsson på Asperö meddelat att han varit i kontakt med GLA och fått fram att Peter Vilhelm verkligen var med på Götheborg och dessutom på Götha Lejon och att han skulle ha varit född i Uddevalla. Dock finns inga spår av honom i den staden, som nämnts ovan och nu efter ytterligare utvidgad sökning, bl.a. i mantalslängder för Uddevalla med omnejd 1720 och 1742. Om han bara var med på de resorna är frågan var han höll sig undan mellan hösten 1745 och våren 1750.

Barn: Helena 1750 29/9, Anna Christina 1753 8/11, Nils Vilhelm 1756 6/1, Maja 1758 24/4, Maja 1760 8/8, Andreas 1762 25/11 och Carl Magnus 1763 22/12. Ett barn som via nätet kallas Annika återfinns inte i födelseboken, och man skriver inte var man hittat detta. Troligen menar originalkällan Anna Christina, eftersom Annika ofta var en biform till Anna.

Men vad blev det av sonen Vilhelm som föddes 1746? Jag har tittat på detta. Kanske är det som framkommit mer än vad Peter Vilhelm själv visste.

Vid sökning i släktnamnsregistret (SNR) ser man att det fanns en Vilhelm Brunström som var skomakarlärling när han 1777 26/10 gifte sig i Ödsmål sn med pigan Kerstin Helgesdotter. Hemorten sägs vara Timmervik. I hfl 1780-85 hittar man dem där, men att de under de åren flyttade till "Holtet". De kan dock inte hittas i Ödsmåls hfl ö.h.t. de åren. Det sägs också att paret 1780 27/10 fick dottern Ragnhild i Brännerna. Födseln är införd i Ucklums födelsebok. Ragnhild dog tidigt, då det inte nämns någon dotter i ovan nämnda hfl. Det finns ett Brännerna i Ucklum, under Södra Härgusseröd. I mtl finner man Vilhelm Brunström och hustrun där åren 1780-88. Han var först skomakare, men fick 1783 skattenedsättning pga "bräcklighet". Sedan kunde han av någon anledning inte försörja sig som skomakare. Han lämnade Brännerna som blev öde och flyttade till Lerviken under Stubberöd och anges där 1785 som utfattig, samt drog sig fram genom att bli dräng hos skogvaktaren Nordberg i Stubberöd. I mtl 1789 är han borta från Ucklum och Ödsmål och kan inte återfinnas i några register. Flyttade han till en stad? Inte Uddevalla eller Kungälv. Dog han efter 1800, så att han inte kom med i släktnamnsregistret? Inte i Ucklum, Ödsmål, Uddevalla eller Kungälv. Vi får lämna honom som en av samhällets små och obemärkta personer som levde på marginalerna och inte fick något eftermäle.

Men anledningen att titta på honom var egentligen att kanske hitta någon ledtråd till föräldrarna. Det lyckades inte mer än att det gick att följa honom några år bakåt. Genom lusläsning av flyttningsattesterna för Ucklum-Ödsmåls pastorat återfinns han 1771 22/5 som inflyttad från Göteborgs Domkyrkofs vid påsktiden 1767. I attesten sägs han vara född 1746 i Göteborg. Det stämmer med årtalet, och att det står Gbg kan bero på att han med modern flyttade dit efter födseln i Istrum. De har dock inte gått att hitta där under namnet Burman/Bjurman. Kanske var han bara skomakarlärling i staden. I Ucklum kom han 1770 (mtl 1771) till Södra Härgusseröd, först som inhyses. Brännerna nämns inte då och kanske var ett torp han själv tog upp.

Henrik Karlsson

2019-20

Meddelat av Göteborgsforskaren Lars-Olof Lööf till Bert Karlsson, Asperö

Brunström, Wilhelm (f ca 1719 d 1786 24/10 i Styrösö sn, Vgth.). Kvartermästare 1743–45 på *Götheborg*.^[i] Båtsmans math 1748–49 på *Freeden*.^[ii] Resan som M. Brunström ovan gör med *Götha Leijon* 1750–52, gäller möjligen också denne Wilhelm Brunström. Han var i alla händelser åter till sjöss med kompaniet 1750.

Brunström förekommer i en bodmeritvist inför Göteborgs rådhusrätt den 22 juli 1749. Han har före avresan med skeppet *Freeden* lånat 306 dlr av handelsman Petter Söderberg Carlsson. Låntagaren hade inte betalt, men hade säkerhet i sin lön i kompaniet.^[iii] Handläggning av tvisten fortsatte den 2 dec. samma år. Vid detta tillfälle meddelar SOIC uttryckligen att Brunström avlidit och ställer fråga om vad man skall göra med hans tillgodohavande hos kompaniet och hans intjänade lön hade nu också överförts till rådhusrätten. Av de fortsatta förhandlingarna inför rådhusrätten under 1750 framgår däremot att Brunström flyttat till Asperö och gift sig där!^[iv] Protokollet den 19 maj har följande formulering: "[...] *icke är död, som förments, utan sedan han blifwit gift på Asperö, hwarest thes hustru boendes är, har han med bemälte Compagniets sist utgångne skep gåt til Ost-Indien.*" Skeppet *Götha Leijon* avseglade i april detta år till Kanton. I Styrösö församling förekommer han sedan under namnet Peter Wilhelm Brunström.

Han fälldes även för ett lägersmål med Greta **Buurman** och att betala underhåll för barnet Velam från den 28 juni 1746. Detta mål förekommer först inför Göteborgs kämnärsrätt redan 1746 genom en skrivelse från komm. i Varnhem Lars Holmin, dat. i Öglunda. Moderns namn skrivs här som Greta Månsdotter i Eggby sn och fadern uppges vara ostindiefarare Velam Brundström från Göteborg.^[v] I kyrkoboken i Eggby kallas både fadern och barnet Wilhelm. Det noteras även att modern kommit hem från Göteborg vid juletiden, dvs. 1745. Båda penningkraven på Brunström, från ärendet med kreditorerna och i faderskapsmålet, kommer sedan att handläggas gemensamt vid rådhusrätten.

Gift (1750 i Styrösö sn.) med Catharina Andersdotter Schåre (f 1728 d 1781 i Styrösö sn, Vgth.), dotter till Anders S. och Marit Jonsdotter.

^[i] GLA: Göteborgs rådhusrätt och magistrat, registraturen 1745, vol. Ba:51, den 25 sept.

^[ii] GLA: Göteborgs rådhusrätt och magistrat, överrättens akter 1750, vol. EIIk:205.

^[iii] GLA: Göteborgs rådhusrätt och magistrat, justitieprotokoll 1749, vol. Alb:23, den 22 juli och 2 dec. Lägersmålet i protokollet 1750, vol. Alb:24, den 12 jan.

^[iv] GLA: Enligt Göteborgs rådhusrätt och magistrat, överrättens akter 1750, vol. EIIk:205, erhöll Wilhelm Brunström lön till och med den 11 juli 1749. I justitieprotokollet samma år, vol. Alb:24, den 19 maj fortsätter ärendet mellan Brunström och hans kreditorer, samt ärendet mellan honom och Greta Buurman och hennes son. Här berättas också att han åter var på resa till Ostindien med kompaniets skepp, som just avgått och att han därför inte kunde höras i målet. Något avslut i dessa ärenden har ej återfunnits i handlingarna, möjligen skedde den vidare handläggningen vid Askims häradsrätt.

^[v] GLA: Göteborgs kämnärsrätt, årshandlingar 1745–46, vol. E:8, den 5 sept. 1746.